

ΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΟΥΓΓΑΡΙΑΣ

κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1925, πρωτοβουλία τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς, Ἑλληνικὴ ἀποστολὴ ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ κ. Γ. Στρίγκου ἐπεσκέφθη τὰ μεγαλύτερα βιομηχανικὰ κέντρα τῆς πρώην Αὐστροουγγρικῆς μοναρχίας· ἐκεῖ ἐμελέτησε τὰ ζητήματα τῆς παραγωγῆς καὶ ἐμπορίας τῶν βιομηχανικῶν αὐτῆς προϊόντων συναφῶς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν βιομηχανίαν καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου. Διὰ σειρᾶς ἀνταποκρίσεων τοῦ κ. Κ. Ἀθανάτου, ὅστις μετέσχε τῆς ἀποστολῆς, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν ἐφημερίδα τὸ «Ἐλεύθερον Βῆμα» ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου μέχρι τοῦ Ἰουλίου, τὸ ἑλληνικὸν κοινὸν ἠδυνήθη νὰ παρακολουθήσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς ἀποστολῆς ταύτης, σπουδαιότατας ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐμπορικῶν μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν σχέσεων. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ ἔγινε πάλιν λόγος περὶ τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, κυρίως ἐκ Μακεδονίας, αἱ ὁποῖαι ἤκμαζαν ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος μέχρι τοῦ δεκάτου ἐνάτου καὶ τῶν ὁποίων λείψανα εἶναι αἱ νῦν ὑφιστάμεναι ἐν Βιέννῃ καὶ Βουδαπέστῃ ἑλληνικαὶ κοινότητες.

Πότε ἰδρῦθησαν αἱ ἑλληνικαὶ ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ κοινότητες καὶ πῶς ἐξετάθη τὸ μεταναστευτικὸν ἐκεῖνο ρεῦμα τῶν ἑλλήνων πρὸς βορρᾶν, εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, θὰ προσπαθήσω κατωτέρω νὰ ἐξηγήσω ἐπὶ τῇ βάσει νέων πηγῶν¹.

Ἡ ἀρχαιότερα μαρτυρία περὶ Μακεδόνων ἀποίκων ἐν Οὐγγαρίᾳ, ἐφ' ὅσον δυνάμεθα σήμερον νὰ γνωρίζωμεν,

εἶναι τοῦ ἔτους 1636, ² καθ' ὃ εἰδικὰ προνόμια χορηγοῦνται εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἄλλους ὀρθοδόξους ἀποίκους ὑπὸ τοῦ Γεωργίου Ῥακότση, ἡγεμόνος ἀπὸ τοῦ 1629-1648 τῆς Τρανσυλβανίας, τῆς ἀνατολικῆς δηλαδὴ Οὐγγαρίας κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Ἦσαν δὲ οἱ Ἕλληνες οὗτοι γεωργοί, προσκαθήμενοι εἰς τὰ ἀπέραντα κτήματα τοῦ οἴκου Ῥακότση. Σχεδὸν συγχρόνως, τῷ 1656 εὐρίσκομεν ἑλληνικὴν κοινότητα ἐμπόρων ἐν Libin ³ μεταγενεστέρως δὲ καὶ πολλὰ ἄλλαι μνημονεύονται κοινότητες ἐμπόρων ἑλλήνων ἐκ Κοζάνης, Καστορίας, Σιατίστης, Βογατσικοῦ, Σερβίων, Μελενίκου, Δοϊράνης, σπανιώτερον δὲ Βιτωλίων καὶ Θεσσαλονίκης. Τῶν ἐμπόρων τούτων πολλοὶ εἶχαν μεταβατικὴν τὴν ἐν Οὐγγαρίᾳ διαμονήν· ἄλλοι διετήρουν ἴδιον ἐμπορικὸν κατάστημα καὶ μόνιμον κατοικίαν εἶχαν ἐν Οὐγγαρίᾳ. Ἦμπορευόντο δὲ ἐμπορεύματα μακεδονικὰ ἢ γενικῶς τουρκικὰ, ἢ προϊόντα ἐγχώρια οὐγγρικά, αὐστριακὰ ἢ γερμανικὰ. Ολίγοι ἐξ αὐτῶν ἔφεραν μαζί των εἰς τὴν ξένην τὰς συζύγους καὶ τὰ τέκνα των· σὺν τῷ χρόνῳ μόνον μετακαλοῦν καὶ τοὺς υἱοὺς των ἐκ τῆς πατρίδος των, πολὺ δὲ σπανιώτερον τὰς συζύγους. Κατὰ τὸ πλεῖστον διαμένοντες ἐν Οὐγγαρίᾳ ἐξηκολούθουν νὰ εἶναι Ὀθωμανοὶ ὑπήκοοι ὠμίλουν τὴν ἑλληνικὴν ἂν καὶ ἐγνώριζαν συνήθως καὶ ἄλλας βαλκανικὰς γλώσσας, τὴν **σερβικὴν** καὶ βλαχικὴν, σπανιώτερον δὲ καὶ τὴν ἀλβανικὴν, οὐδέποτε δὲ τὴν βουλγαρικὴν ⁴. Τινὲς ἀποβαλόντες ἐν Οὐγγαρίᾳ τὴν πάτριον ἐνδυμασίαν ἐφόρεσαν οὐγγρικὴν, ἐλάχιστοι ὁμως ἐξ αὐτῶν ὁμιλοῦν τὴν οὐγγρικὴν· ἄλλοι ἐξακολουθοῦν νὰ φοροῦν τὴν ἐγχωρίαν τῆς Μακεδονίας ἐνδυμασίαν.

Πῶς λοιπὸν ἠκολούθησεν ἡ μετανάστευσις τῶν ἑλλήνων, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, τὴν πρὸς βορρᾶν ὁδόν, εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Αὐστρουγγαρίας, παρὰ τὸν σταθερὸν κανόνα, τὸν ὁποῖον παρατηροῦμεν καθ' ὅλην τὴν μακροαῖωνα ἑλληνικὴν ἱστορίαν, ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ ἀποικίαι διὰ τῆς θαλασσίας πάντοτε ὁδοῦ, τῆς φυσικῆς τῶν Ἑλλήνων ὁδοῦ, ἀποστέλλονται; Εἶναι δὲ τόσον παράδοξος ἢ πρὸς βορρᾶν αὕτη ὁδὸς τῆς μεταναστεύσεως, καθ' ὅσον ἠξεύρομεν ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους 1430, ὅποτε κατελήφθη ἡ Θεσσαλονίκη ὑπὸ τῶν

Τούρκων οἱ Βενετοὶ δὲν ἔπαυσαν διενεργοῦντες τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῆς Θεσσαλονίκης ὡς καὶ τὸ εἰσαγωγικόν⁵. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἐπικαιρον κέντρον ναυσιπλοΐας τῆς Ἀνατολῆς συνέρρεον τότε ὄχι μόνον οἱ ἔμποροι τῆς Μακεδονίας ἀλλὰ καὶ τῶν Παραδουναβίων χωρῶν καὶ τῆς Ἀλβανίας. Ἐμπορεύματα δὲ καπνοῦ, κηροῦ, βάμβακος, νημάτων, ξρίων, μαλλίνων ὑφασμάτων διὰ βενετικῶν ἢ ἑλληνικῶν πλοίων ἐξήγοντο ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Θεσσαλονίκης.

Πῶς λοιπὸν οἱ Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀρχίζουσι νὰ ἐγκαταλείπουν τὴν γνωστὴν εἰς αὐτοὺς διὰ θαλάσσης ἐξαγωγικὴν ὁδόν, τρεπόμενοι τὴν πρὸς βορρᾶν, τὴν ἄγουσαν εἰς Αὐστροουγγαρίαν; Καὶ πῶς κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα ἐπὶ τῆς βασιλείας Μαρίας Θηρεσίας, ἢ μετὰ τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία τόσον πολὺ εἶχεν ἀναπτυχθῆ διὰ τῶν Ἑλλήνων ὥστε νὰ περιέλθῃ εἰς τελείαν παρακμὴν τὸ μετὰ τῆς Μακεδονίας βενετικὸν ἐμπόριον;⁶

Διὰ νὰ εὔρω τὰ πιθανὰ αἷτια τῆς παραδόξου ταύτης πρὸς βορρᾶν ἑλληνικῆς μεταναστεύσεως ἔκαμα τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις.

1) Παρητήρησα ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, καὶ πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Τούρκων εἰς τὴν Οὐγγαρίαν ἐπὶ Σουλεϊμάν τοῦ μεγαλοπρεποῦς (1520-1566), ὑπῆρχαν εἰς τὴν μεσημβρινὴν Οὐγγαρίαν πολλαὶ ἀποικίαι σερβικαί· κατὰ δὲ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἡ νότιος Οὐγγαρία κυρίως ὑπὸ Σέρβων κατοικεῖτο. Φερδινάνδος δηλαδὴ ὁ Α', ἀδελφὸς τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας Καρόλου τοῦ Ε', ὁ ἀπὸ τοῦ 1527 βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας, παρεχώρησεν εἰς φυγάδας ἐκ Τουρκίας Σέρβους, Κροάτας, Βοσνίους τὴν μεταξὺ τῶν ποταμῶν Σάβου καὶ Δράβου Ἄνω Σλοβενίαν. Κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος τούτου ἐν Κροατίᾳ καὶ Σλοβενίᾳ ἦσαν ὀργανωμέναι πλέον αἱ λεγόμεναι **στρατιωτικαὶ μεθόριοι** τῆς Οὐγγαρίας (Militär-grenzen, confins militaires), ἤτοι τὰ διαμερίσματα τὰ κατοικοῦμεγα ὑπὸ Σερβοκροαιτῶν χωρικῶν, γεωργῶν συγχρόνως καὶ στρατιωτῶν. Εἰς τούτους ὁ αὐτοκράτωρ Μαξι-

μιλιανός ὁ Β' (1564-1576) υἱὸς Φερδινάνδου τοῦ Α' καὶ Ροδόλφος ὁ Β' (1576-1612) παρεχώρησαν πρῶτον μὲν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ παντὸς φόρου, συγχρόνως δὲ παρείχοντο ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ μισθὸς διὰ τὴν στρατιωτικὴν τῶν χωρικῶν ὑπηρεσίαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν αὐστρου-τουρκικῶν πολέμων ἀπὸ τοῦ 1683-1699 νέον σερβικὸν μεταναστευτικὸν κῆμα εἰσῆλθεν εἰς τὴν νότιον Οὐγγαρίαν. Τῷ 1690 ἀδεία τοῦ αὐτοκράτορος Λεοπόλδου τοῦ Α' τεσσαράκοντα χιλιάδες σερβικῶν οἰκογενειῶν ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τοῦ σέρβου πατριάρχου Ἄρσεν. Τσαρνόβιετς ἀπωκίσθησαν μεταξὺ τοῦ Δουνάβεως καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Theiss. Νέαι δὲ Σέρβων ἀποικίαι μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κάρολιβιτς (τῷ 1699) ἐξετάθησαν πρὸς ἀνατολάς. Ἡ στενὴ αὕτη λωρὶς τῶν σερβικῶν ἀποικιῶν τῆς μεσημβρινῆς Οὐγγαρίας, αἱ **στρατιωτικαὶ μεθόριοι**, ἀπὸ τοῦ ἀδριατικοῦ πελάγους μέχρι πρὸς ἀνατολάς τῶν πηγῶν τοῦ ποταμοῦ Μαγος, ἐκτάσεως 33 περίπου χιλιάδων τετραγωνικῶν χλιομέτρων, τὸ ἔτος 1869 περιελάμβανε πληθυσμὸν 1.200.000 περίπου. Ἡ ὀργάνωσις αὕτη τῆς Αὐστριακῆς μοναρχίας ἀπέβλεπε κατ' ἀρχὰς κυρίως μὲν εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ εἰς τὸ μέλλον τοὺς ἀποίκους τούτους εἰς τὴν κατὰ τῶν Τούρκων ἄμυναν, ἐνδεχομένως ὅμως καὶ κατ' αὐτῶν τῶν Οὐγγρων ?.

Ἡ ὀργάνωσις αὕτη τῶν **στρατιωτικῶν μεθορίων** μᾶς ὑπενθυμίζει τοὺς βυζαντινοὺς ἀκρίτας, τὰς παραμεθοριοὺς δηλαδὴ ἐν Ἀνατολῇ βυζαντινὰς φρουρὰς αἱ ὁποῖαι ἐπρστά-τευον τὸ κράτος ἀπὸ τῆς εἰσβολῆς Περσῶν καὶ Σαρακηνῶν.

2) Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψει ποία ἦτον ἡ κατάστασις τότε τῶν χωρῶν τῆς Αὐστρουγγαρίας. Ἐν ταῖς πηγαῖς αἱ **στρατιωτικαὶ μεθόριοι** τῆς Οὐγγαρίας καλοῦνται desertum ἤτοι ἐρημία, ἐρημος τόπος. Ἐν Τρανσυλβανίᾳ ὁμοίως μετὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ὑπὸ τὸν Μπάσταν αὐστριακῶν στρατευμάτων τῷ 1600 ἐπικολούθησαν μεγάλαι ἐπιδρομαί. Τάταροι τῆς Κριμαίας εἰσβάλλοντες εἰς Τρανσυλβανίαν, ὅσους τῶν κατοίκων δὲν ἐξηφάνιζαν τοὺς ἀπῆγον εἰς δουλείαν. Ἡ Τρανσυλβανία οὕτω ἐρημοῦται καὶ οἱ Σέρβοι προωθοῦνται ἕως ἐκεῖ ἰδρύοντες ἀποικίας.

3) Εἰς πηγὰς τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος, ὅτε πλέον οἱ ἐκ Μακεδονίας Ἕλληνες ἀποικοὶ εἶχον πολλαπλασιασθῆ εἰς πολλὰς κοινότητας, ἀκόμη καὶ τότε οἱ Ἕλληνες ἀποικοὶ διὰ γενικοῦ ὀνόματος, περιλαμβάνοντος καὶ ἄλλους ἄλλοεθνεῖς ὀρθοδόξους, ὀνομάζονται Turcici subditi = Τοῦρκοι ὑπήκοοι.⁸ Ἡ ἐθνικότης συνήθως δὲν διακρίνεται τῶν μεταναστῶν παρὰ μόνον ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτῶν. Εἴτε Βλάχοι ἦσαν οἱ μετανάσται οὗτοι, εἴτε Σέρβοι εἴτε Βούλγαροι εἴτε Ἄλβανοι εἴτε Ἕλληνες δὲν διαστέλλονται. Εἰς ἀπογραφικὸν δελτίον τοῦ ἔτους 1769, τὸ ὁποῖον διὰ φριμανίου ἐζήτησεν ἡ Πύλη περὶ τῶν ἐν Αὐστρουγγαρία ζώντων ὑπηκόων της περιέχονται τοιαῦτα περίπου πληροφοραὶ «οὐδεὶς ἀνευρέθη ἔχων κατοικίαν ἐντὸς τῆς πόλεως ταύτης Debreczin εἴτε ἐθνικὸς εἴτε χριστιανὸς ἢ Ἰουδαῖος ὑπήκοος τῆς Ὀθωμανικῆς Πύλης».

Ἐν αὐτῷ τῷ κώδικι τῆς ἀδελφότητος τῶν ἐν Βιένῃ ἑλλήνων ἀποίκων, ἔτους 1776, ἐν σελίδι 1 ἀναγινώσκομεν ἑλληνιστὶ τὴν ἐπιγραφὴν. «Συνέλευσις κοινῆ τῶν ἐν Βιένῃ πραγματευομένων Τουρκομεριτῶν». Διὰ τοῦ γενικοῦ ὀνόματος Τουρκομεριταὶ καλοῦνται καὶ ἐν αὐτῷ οἱ Ἕλληνες. Ἐν τούτοις εἰς τὰς πηγὰς ἀλλαχοῦ γίνεται διάκρισις τῶν μεταναστῶν ὅσοι εἶναι ἀπλῶς ὀρθόδοξοι = graeci ritus, τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας, ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας τὴν ἐθνικότητα οἵτινες ἀπλῶς graeci καλοῦνται.

Ἄλλὰ καὶ ὅταν οἱ ἀποικοὶ ῥητῶς ἀναφέρωνται ὅτι εἶναι «ἔμποροι Ἕλληνες» Mercatores Graeci, ἢ ὡς ἄλλως «ἐταιρεία ἑλληνικὴ ἐν Libin», εἶναι ἀμφίβολον ἂν τὸ ὄνομα τοῦτο Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐκλαμβάνεται πάντοτε ἐν τῇ ἐθνολογικῇ τοῦ ἐννοία ἢ ἐν τῇ ἐννοία τῆς ἑλληνικῆς ἐκκλησίας. Λόγου χάριν ἐν ἐγγράφῳ τοῦ 1762 ἀναφέρεται «ἐταιρεία καὶ κοινότης Ἑλλήνων τῆς Τοκαίας» ἐν Οὐγγαρία ἐν τούτοις πάντα τὰ μέλη τῆς κοινότητος δὲν ἦσαν Ἕλληνες τὴν ἐθνικότητα, ἀλλ' ἡ κοινότης ἦτο συμμιγῆς ἐκ διαφόρων ὀρθοδόξων⁹.

4) Ὡς παρετήρησα καὶ ἔξω τῆς οὐγγρικῆς ζώνης τῶν στρατιωτικῶν μεθορίων ἀποικοὶ Σέρβοι ἀνὰ τὴν Οὐγγα-

ρίαν ἔχον διασπαρῆ, *illyricae nationis* καλούμενοι εἰς τὰς πηγὰς¹⁰. Πολλαχοῦ μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀποτελοῦσι μίαν κοινότητα. Οὕτω οἱ ὀρθόδοξοι τῆς κοινότητος *Eger* (*Agriensis*), εἶναι Σέρβοι καὶ Ἑλληνας τὴν ἐθνικότητα, πλειοψηφοῦντων τῶν Σέρβων. Ἡ ἐν τῇ πόλει Πέστη περὶ τὸ 1740 κτισθεῖσα σερβικὴ ἐκκλησία τοῦ ἁγίου Γεωργίου ἦτο κοινὴ τῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων· διὰ τοῦτο ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς ἐθάπτοντο καὶ οἱ Ἑλληνας. Μόνον δὲ τῷ 1790 οἱ Ἑλληνας ἀνήγειραν ἰδίαν ἑλληνικὴν ἐκκλησίαν δι' εἰσφορῶν τῆς κοινότητος.

5) Ὁ κύριος διαμετακομιστικὸς σταθμὸς τοῦ ἐμπορίου τῆς Μακεδονίας πρὸς τὴν Αὐστροουγγαρίαν ἦτο ἡ πόλις *Zimony* ἢ Σεμλίνον ἐπὶ τοῦ Δουνάβεως, σχεδὸν ἀντιπέραν τοῦ Βελιγραδίου. Ἐκ τούτου κατανοοῦμεν ὅτι διὰ τῆς Σερβίας διήρχετο ἡ ὁδὸς διὰ τῆς ὁποίας οἱ Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας μετενάστευον πρὸς βορρᾶν. Ἄλλη ὁδὸς διήρχετο διὰ Ῥουμανίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος καὶ ἔξῃς παρατηρεῖται τοῦτο¹¹.

Ἐπὶ τῶν παρατηρήσεων τούτων στηριζόμενοι εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ μετανάστευσις ἀπὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν Αὐστροουγγαρίαν εἶναι προῖον τῆς συνεργασίας τῶν δύο ἐθνῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Μετὰ δηλαδὴ τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων κατάκτησιν Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, οἱ Ἑλληνας τῆς Μακεδονίας τέκνα πνευματικὰ τῆς αὐτῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας πρὸς τοὺς Σέρβους, συναδελφωμένοι μετὰ τῶν Σέρβων ἐκ τῆς μακρᾶς μετ' αὐτῶν συμβιώσεως ἐν Μακεδονίᾳ, ὑπὸ τὸν αὐτὸν τῆς δουλείας τῶν Τούρκων ζυγὸν κύπτοντες, ὑφιστάμενοι τὰ αὐτὰ δεινοπαθήματα, πάσχοντες ἐκ τῆς αὐτῆς κακοδαιμονίας, φυσικὸν ἦτο νὰ ἠκολούθουν τοὺς Σέρβους, ἀμέσως γειτονεύοντας μετὰ τῆς Οὐγγαρίας, εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν μετανάστευσιν. Πράγματι ἐν τοῖς ἀπογραφικοῖς πίναξι τοῦ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος μνημονεύονται ἔμποροι ἀποικοὶ ἐκ Μακεδονίας, ἀλλὰ πλεῖστοι φέρουσι σλαβικὰ ὀνόματα, διακρίνονται δὲ μετὰξὺ αὐτῶν οἱ Σέρβοι¹². Σέρβοι λοιπὸν πάντως ὑπῆρξαν οἱ συνοδοὶ καὶ συνοδοιπόροι τῶν ἐκ Μακεδο-

νίας Ἑλλήνων μεταναστῶν, οἱ προηγηταὶ καὶ καθοδηγοὶ αὐτῶν. Οἱ Ἕλληνες ἐρχόμενοι εἰς Οὐγγαρίαν εἴτε ὡς γεωργοὶ εἴτε ὡς ἔμποροι δὲν εὐρίσκοντο ἄγνωστοι ἐν μέσῳ ξένης κοινωνίας· οἱ ἀποτολμῶντες μακρὰν τοῦ ἐδάφους τῆς πατρίδος των καὶ τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας περιπλάνησιν εἰς Οὐγγαρίαν εὐρίσκαν τὴν ἠθικὴν ἀρωγὴν εἰς τὰ πρῶτα αὐτῶν βήματα ὁμοθρήσκων ἢ συμπολιτῶν αὐτῶν.

Ἡ περαιτέρω ἀνάπτυξις καὶ πύκνωσις τῶν ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ ἑλληνικῶν κοινοτήτων, ἡ παρτηρουμένη κατὰ τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, ἦτις, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, συμπιπτει πρὸς τὴν παρακμὴν τοῦ ἐξαγωγικοῦ διὰ Θεσσαλονίκης ἔμπορίου κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς δύο κυρίως αἰτίας. Πρῶτον εἰς νέαν κατεύθυνσιν τῆς αὐστριακῆς πολιτικῆς ὡς πρὸς τὸ ἀνατολικὸν ζήτημα. Ἀφ' ὅτου δηλαδὴ οἱ Τούρκοι τῷ 1683 παρασκευάσαντες μεγάλην στρατιάν ἐπολιόρησαν τὴν Βιέννην, ἠναγκάσθησαν δὲ πρὸ τῆς ἀποφασιστικῆς μάχης, χάρις εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σοβιέσκη, νὰ ἐγκαταλίπωσι τὸ στρατόπεδον αὐτῶν μετ' ἀναριθμῆτων θησαυρῶν καὶ νὰ ὑποχωρήσωσι, ἀπὸ ταύτης τῆς ἡττης ἤρχισεν ἡ ἐπιθετικὴ τῶν χριστιανῶν κατὰ τῶν Τούρκων κίνησις¹³. Ἐκτοτε ἡ Αὐστρία προσεπάθησε νὰ ἐλκύσῃ εἰς ἑαυτὴν τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἑλλήνων. Δεύτερον εἰς τὴν προστασίαν ἣν ἡ Αὐστρία παρεῖχεν εἰς τοὺς ἐκ Μακεδονίας ἀποίκους διὰ προνομίων παραχωρηθέντων εἰς αὐτούς ὡς ὑπὸ Καρόλου τοῦ 5' τῷ 1740, ὑπὸ τῆς αὐτοκράτειρας Μαρίας Θηρεσίας τῷ 1777. Δὲν πρέπει δὲ ν' ἀποσιωπηθῆ ὅτι καὶ αἱ κοινωνικαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταρρυθμίσεις, τὰς ὁποίας ἐπεχείρησαν νὰ εἰσαγάγουν εἰς τὰς κληρονομικὰς τοῦ ἀψβουργικοῦ οἴκου κτήσεις καὶ ἡ αὐτοκράτειρα Μαρία Θηρεσία καὶ ὁ υἱὸς αὐτῆς Ἰωσήφ ὁ Β' (1765-1790) ἀναμφιβόλως θὰ ἐνεθάρρουναν περισσότερο τοὺς Ἕλληνας ἐκ Μακεδονίας μετανάστας¹⁴.

Παριστάμεθα λοιπὸν κατὰ τὰ ἀνωτέρω, καὶ τοῦτο θέλω νὰ ἐξάρω ἐνταῦθα, εἰς μίαν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε ἱστορικὴν περιόδον συνεργασίας ἐν Αὐστροουγγαρίᾳ Ἑλλήνων καὶ

Σέρβων. Είναι ἀληθές ὅτι καὶ ἄλλοι τῶν ὀρθοδόξων τῆς Τουρκίας ὡς Κουτσόβλαχοι, Βούλγαροι καὶ Ἀλβανοὶ μετέσχον τῆς μεταναστευτικῆς ἐκείνης πρὸς βορρᾶν, πρὸς τὴν Αὐστροουγγαρίαν, κινήσεως. Μειαξὺ ὄλων τῶν ὀρθοδόξων λόγῳ τῆς ἀναπτύξεώς των καὶ τῆς ἐμπορικῆς των ἰδιοφυΐας ὑπέρτεροι ἦσαν οἱ Ἕλληνες. Ἡ σερβικὴ ὅμως συμβολὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πρὸς βορρᾶν μετανάστευσιν διὰ τοὺς ἐκτεθέντας ἀνωτέρω ἱστορικοὺς λόγους δὲν δύναται ν' ἀμφισβητηθῆ. Εἰς τὰς παραμονὰς δὲ παρασκευαζομένης στενοτέρας οἰκονομικῆς προσεγγίσεως τῶν βαλκανικῶν γειτόνων λαῶν, ἰδιαιτέρως δὲ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Σερβίας, ἡ ἐξιστόρησις τῆς συνεργασίας ἐκείνης τοῦ δεκάτου ἑβδόμου καὶ δεκάτου ὀγδοῦ αἰῶνος δὲν εἶναι ἄνευ πολιτικοῦ ἐνδιαφέροντος¹⁵.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 2 Νοεμβρίου 1925

I. Κ. ΒΟΓΙΑΤΖΙΑΗΣ

Σημειώσεις: ¹ Περιοδ. Ν. Ἑλληνομνήμ. 17 (1923). 113 ἐ. 18 (1924), 48 ἐ. 19 (1925), 225 ἐ. ² Αὐτόθ. 8,265. ³ Αὐτόθ. 8,266. ⁴ Αὐτόθ. 8,275 ἐ. ⁵ Αὐτόθ. 8,209. ⁶ Αὐτόθ. 8,226. ⁷ Lavisserambaud, Hist. Générale 6,831. ⁸ Ν. Ἑλληνομνήμ. 17, 123, 125-18,280. ⁹ Αὐτόθ. 18 279. ¹⁰ Αὐτόθ. 17, 124-18,380. ¹¹ Αὐτόθ. 8,270 ἐ. ¹² Αὐτόθ. 17,369-18,377 ἐ. ¹³ Ed. Driault, La question d'Orient, 1914, σ. 42. ¹⁴ Lavisserambaud αὐτόθ. 7,908. ¹⁵ Ἑλληνὴν ἐρμηνείαν τῆς ἀποικίσεως Μακεδόνων εἰς Αὐστροουγγαρίαν ἰδὲ ἐν Ν. Ἑλληνομνήμ. 8,265.